

A SZÉKESFŐVÁROSI ISKOLAI GONDOZÓNŐVÉREK MUNKÁJA

Az iskolai egészségvédelmi intézmény az iskolás gyermekek egészségével és szociális gondozásával foglalkozik. Hazánkban ezt a feladatot rendszeresen jelenleg csupán Budapest törvényhatósága végzi. Intézményének gondoskodása a székesfővárosi kisdudóvók, elemi és polgári iskolák, valamint más iskoláknak közel 100.000 tanulója terjed ki.

A közegészségügyi alaptörvény (1876: XIV) mindenfajta iskola egészségügyi felügyeletét és ellenőrzését a hatósági orvosokra bízta. Am a hatósági orvosok idevágó működése sokoldalú tevékenységük miatt nem lehetett eléggé hathatós. Ezért a székesfőváros törvényhatósága már a háború előtt az iskola-egészségvédelmi intézmény kiépítését tervezte, csakhogy az 1914-ben kitört világháború útját állotta megvalósi-

tásának. A világháború után pedig a főváros anyagi eszközök híján nem gondolhatott nagyobb szabású iskolaegészségvédelmi intézmény megszervezésére. Végre 1922-ben megtörtént az első kezdeményező lépés. Az Amerikai Vöröskereszt segítségével hat különböző fővárosi iskolában iskolafogorvosi intézeteket szerveztek és ott 12 fogorvost és 8 asszisztensnőt alkalmaztak. A felszerelést az Amerikai Vöröskereszt adta. Az intézet további fenntartásáról már a székesfőváros gondoskodott.

Ez a kezdeményezés igazolta, hogy az iskolákba összehúzóult tanulócsoporthoz egészségügyi, és szociális gondozása valóban nemzetmentő érdek. És ez a megismerés alapot adott arra, hogy 1925-ben kísérletképpen kiterjesszék a tanulók egészségügyi ellátását. A teljeskörű iskolaorvosi munka elvégzésére ekkor hét iskolaorvost és hét iskolai gondozónővért alkalmaztak. A kísérlet már egy esztendő alatt bevált. Ezért 1926-ban megszervezték a székesfőváros iskolaegészségvédelmi intézményét. Ekkor a főváros községi iskoláinak túlnyomó részét 47 iskolaegészségügyi körzetre osztották fel és minden körzetbe egy-egy iskolaorvost és egy-egy iskolai gondozónővért küldtek. Új iskolák bekapcsolásával az intézmény munkaköre évek folyamán egyre szélesbbedett s jelenleg már 56 iskolaorvosi körzetben 56 iskolaorvos mellett 59 iskolai gondozónővér látja el a tanulók egészségügyi és szociális gondozását.

Ez a fejlődés nem történt egyszerre, hanem az észszerű fokozatos haladás képét mutatja. Az 1927/1928. iskolai évben az iskola egészségvédelme Csordás Elemér tisztii főorvos javaslatára a székesfővárosi óvodákra és gyermekotthonokra, az 1933. évtől pedig az iparosanconthoz tanulóira is kiterjedt. Így azóta teljes az intézmény munkaterülete.

A székesfőváros iskolai egészségvédelmi intézménye elsősorban az iskolaorvosok, másodsorban, ám éppen olyan jelentőséggel, az iskolai gondozónővérek tevékenységén épül fel. Az iskolaorvosnak értékes munkája teljes mértékben csak akkor érvényesül, ha azt az iskolai gondozónővér az orvos utasításai szerint és vele teljesen együttműködve megfelelő szociális ténykedéssel kiegészíti. A mai követelmények szerint megépült és immáron véglegesített iskolaegészségügyi intézmény 56 iskolaorvosi körzete 7 iskolai gondozónővéri munkakörzetre van felosztva. Minden munkakörzethez 8 egymással szomszédos iskolaorvosi körzet gondozónővére tartozik. A munka egyöntetűsége és ellenőrzése érdekében a 7 munkakörzet mindegyikében a központi iskolai gondozónővér vezetésével havonként egyszer közös megbeszélést tartanak.

Az intézmény tevékenysége kifejezetten a betegség megelőzése és így gyógyító munkát nem folytat. Minden iskolaépületben várószoba és vizsgálószoba tartozik az intézményhez. Ezekben a helyiségekben folytatja működését az iskolaorvos és az iskolai gondozónővér. A gondozónővér feladata az iskolaorvos munkájának támogatása, a tanulók egészségügyi és szociális helyzetének ellenőrzése és annak alapján a szükséges segítség megszervezése. Ilyenformán a gondozónővér teendői többfelé tagozódnak: Az iskolában köteles naponként 8–12-ig az iskolaorvosnak segédkezni és az iskolaorvos felügyelete alatt az év elején és az év végén testsúly- és magasságmérést végezni. Amellett vezeti az egészségügyi munkával kapcsolatos nyilvántartást és végzi az egyéb írásbeli munkákat. Ez az adminisztratív tevékenysége is sokoldalú. Legfőbb kötelessége ebben, hogy az egyéni törzslapot vezesse és gondoskodjék arról, hogy minden gyermeket egészségügyi törzslapja iskoláról-iskolára kövesse az iskoláztatása befejezéséig. Segéd-

kezik az iskola orvosának ama tanulók kiválasztásában, akik egészségügyileg rászorulnak arra, hogy a székesfőváros nyaralattási akciójában résztvegyenek. Ezek számára külön törzslapot állít ki. Ingyenes étkezést – tejet és felruháztást eszközöl ki azoknak a gyermekeknek, akiknek erre egészségi állapotuknál fogva szükségük van (vérszegénység, leromlottság, szív- és tüdőbaj). Ha az iskolai gondozónővér ezt a munkát elvégezte, akkor munkanapokon a tanulók érdekében 12–2-ig, sok esetben a késő délutáni órákig, családokat látogat. A családlátogatás körében felmerült teendők egyrészt egészségügyi, másrészt szociális természetűek.

Egészségügyi látogatást végez a gondozónővér az iskolaorvos megbízásából. Ellenőrzi a gyermek gondozását, táplálását. A tájékozatlan vagy gondatlan szülőnek útmutatást ad a gyermek ápolására, tisztántartására stb. A szegénysorsú elfoglalt vagy beteg szülő beteg gyermekét szükség esetén gyógykezelés végett elkíséri az illetékes orvoshoz, avagy segít a gyógyintézeti elhelyezésben. Általában valósággal helyettesíti egészségügyi és szociális vonatkozásokban a szülőt. Az iskola igazgatójának kívánságára pedig elkíséri a tanulókat a tüdőbeteggondozó intézetbe a kötelező csoportos vizsgálatok alkalmával. A kislétszámú iskolába való áttelepítés szempontjából megvizsgálja a gyermek egészségügyi családi körülményeit és ebben a kérdésben a döntő pedagógiai szakbizottság előtt képviseli a gyermek érdekeit.

A szociális tevékenysége körében környezettanulmányokat végez, midőn évenként egyszer köteles elmenni az elemi iskolák minden elsőosztályos szegénysorsú tanulóijához és azonkívül a magasabb osztályok szegénysorsú tanulói közül azokhoz, akik évközben más iskolaorvosi körzethez jöttek át az ő körzetébe. Meglátogat ezenfelül minden óvodást, aki előzőleg az Országos Stefánia Szövetség gondozottja volt. Ezek az évenként rendszeresen végzett környezettanulmányok azért fontosak, mert ezek alapján számolnak be a gondozónővérek iskolaorvosaiknak az orvosi vizsgálatok alkalmával az egyes gyermek szociális és családi körülményeiről. Legtöbbször éppen a hiányos táplálkozás, a rossz lakásviszonyok, a szülők rossz egészségi állapota stb. magyarázza meg a gyermek betegségét, avagy leromlott egészségi állapotát. Azonkívül e környezettanulmányoknak az a lényeges eredménye, hogy a gondozónővér jól ismeri az ő átlag 1500-2000 létszámú körzetébe tartozó gyermekeket és családokat.

A gondozónővér minden látogatásáról, környezettanulmányáról két példányban írásbeli jelentést készít. Az egyik példányt a gyermek egészségügyi törzslapjához csatolja, a másik példányt pedig az iskola igazgatójához juttatja el, hogy annak alapján a tanuló szükség esetén a szociális segítség (ruházat, ebéd, tej, avagy orvosi segédeszköz: szemüveg, lúdtalpbetét stb.) kiutalásához hozzájusson. Az 1938-1939. tanévben a gondozónővérek 5846 egészségügyi és 6365 szociális, vagyis összesen 12.211 környezettanulmányt készítettek.

Az iskolai egészségvédelmi intézmény szakfőnöke: a tisztii főorvos, ő a gondozónővérek munkájának is szakirányítója és vezetője. Ezt a munkafeladatot az egységes irányítással megbízott és a tisztii főorvosi hivatalba beosztott központi vezető gondozónővér útján gyakorolja. A tanulók egészségvédelmi és szociális ellátása tekintetében tehát az iskolai gondozónővérek a tisztii főorvos, illetve a központi gondozónővér irányításai szerint járnak el. Egyéb szolgálati vonatkozásban az iskolai gondozónővérek a polgármesteri VII. ügyosztály vezetőjének, illetőleg az iskolaigazgatóknak utasításait követik.

A székesfőváros törvényhatósága nagy áldozatkész-
séggel valósította meg az iskolai egészségvédelmi intéz-
ményt. Az iskolaorvosok végleges státusba jutottak.
A 90 iskolaorvos közül 72 a VI-IX. fizetési osztályba,
18 pedig az ideiglenes iskolaorvosi fizetési osztályba
került. Az intézmény személyi, valamint dologi kiadá-
sairól így már végjegesen gondoskodtak. A legközelebbi
jövő feladata az intézmény teljes megszervezése érde-
kében az iskolai gondozónővéri státus megszervezése
és beállítása lesz.

A székesfőváros iskolai egészségvédelmi intézménye
szervesen illeszkedik a székesfőváros más szociális és

egészségügyi intézményei közé s szerencsésen kiegé-
szíti azokat. A székesfőváros népességének egészség-
ügye helyesen csak úgy oldódhat meg, ha az anya- és
csecsemővédelem feladatának befejezése után a szociális
és egészségügyi gondozást a felette veszélyeztetett
iskoláskorban folyamatosan veszi át a jól megszervezett
iskolaegészségvédelmi szervezkedés. Ha minden gyer-
meket születésétől iskoláinak elvégzéséig megfelelő
szeretettel és szakszerűséggel istápolunk, akkor lényeg-
esen hozzájárulunk annak a betegségmegelőzésnek
kialakításához, mely sikerrel el fogja hárítani a városi
nép testi elkorcsosulását. *Dr. Massanek Gáborné*